چوار شەممە (١٧) کانونی دووەم (ینایەر)ی ٢٠٠٧ ژمارە (٧٢٤) ساڵی (٦١)

ڕێگای کوردستان

زیادکردنی مووچە گرانی بازاڕ کۆنترۆڵ ناکات

کاکە ڕەند- هەولێر

زۆر لە چین و توێژەکانی کۆمەڵگا ئەوانەی فەرمانبەری حکومەتن و سەر بە یەکێ لەدامەزراوەکانی میرین، هەرچەند ساڵ جارێك بێزاری و ناڕەزایی خۆیان لەبەرامبەر گرانی بازاڕ و کەمی مووچەکەیان دەر دەبڕن، لەبەرامبەر ئەوەشدا ناوەندە بەرپرسەکانی وەزارەت و دامەزراوە پەیوەندیدارەکان لەو بارەیەوە پێشنیار بەبەرزکردەوەی موچە بۆ دەستە لێپرسراوەکانی سەرووتر بەرز دەکەنەوە.

لێرەدا پرسیار ئەوە دەبێت ئایا تەنێ بەرزکردنەوەی موچەو زیادکردنی دەرماڵەی فەرمانبەرانی دامودەزگاکانی میری بازاڕ کۆنترۆڵ دەکرێت؟. بەو مانایەی باشترکردنی ژیانی هاووڵاتیان بەزیاد کردنی مووچە؟.

لەو بارەیەوە زۆر لەشارەزایان وای بۆ دەچن کە بەهیچ شێوەیەك گرتنەبەری ئەو سیستەمە، واتە بەرزکردنەوەی ئاستی مووچە چارەسەری گرفتی گرانی و بژێو ناکات، بەڵکو ئەو مەسەلەیە چەند ئاستێکی هەیە، لەوانە:

یەکەم: بوونی ڕێژەیەکی زۆر لەفەرمانبەران لەهەرێمی کوردستاندا، بۆتە هۆی دروستبوونی بێکارییەکی شاردراوە (دەمامك دراو)، کە ئەوە وا دەکات ڕێژەیەکی زۆری بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ مووچە بڕوات کە ساڵانی رابردوو ئەو ڕێژەیە گەیشتبووە نزیکەی ٦٨٪ ، هۆکاری ئەو بارە هەرچیەك بێت، باری ناڕێکی دوو ئیدارەیی و بێ پلانی کاتی و درێژخایەنی ئەو کات و تائێستاش ئەوەی خولقاندووە، ئەوان ئەوکات بۆ بەرژەوەندی حزبی و ڕازیکردنی هاووڵاتیان ئەو کارەیان کردووەو ئێستاش بۆتە بارگرانییەك بۆ هەموو لایەك، بەهەر حاڵ چارەسەرکردنی کێشەی زۆر کارمەندی دامەزراوەکانی حکومەت، تەنها بەکەمکردنەوەی ئەو کارمەندو فەرمانبەرانە چارەسەر ناکرێت، بەڵکو بەزیادکردنی هەلی کار بۆ دەستی کاری ناوخۆیی لەرێگای سەپاندنی مەرجی پێویست بەسەر ئەو کۆمپانیانەی لە ئاوەدانکردنەوەی کوردستان کار دەکەن و هەروەها بە هاندان و پشتگیریکردنی ماوەی بەسەرمایەکی گونجاو بە سوودێکی کەم وەك تەرزێکی درێژخایەن بە پڕۆژە بچووکەکانی لاوانی دەرچوانی زانکۆو پەیمانگاکان.

دووەم: کێشەی بەناو بازاڕی ئازاد، کە زۆر جار لێرەو لەوێ بەرپرسانی پەیوەندیدار بەبێ زانین یان بە خۆ گێل کردن لە بنەما زانستییە ئابوورییەکەی بازاڕی ئازاد ئەو زاراوەیە بەکار دەهێنن.

لەکوردستاندا ، شتێك بۆ بنەمای زانستی و پلانێکی تۆکمە بۆ بازاڕی ئازاد نییە، تەنها ناوی (ئازاد) نەبێت کە بۆ گوتن بە بازاڕێکی وەکو کوردستان، بازاڕێکە کراوەی بێ سەرپەرشتیار ڕاستە. ئەگەر نا بازاڕی کوردستان لەجیاتی بازاڕێکی ئازاد، بازاڕێکی بێ کۆنترۆڵ لەلایەك و لەلایەکی دیکەدا قۆرخکراوەیە. چۆن؟ :

ا-بازاڕەکانی کوردستان لەبەردەم کاڵای بیانی، سنورێکی کراوەی هەیەو زۆربەی سەرمایەدارەکانی لەسەر کاڵای هاوردە کار دەکەن خۆیان لەئاستی سەرمایەداری نیشتمانی وڵاتانی شت و مەك و کاڵای لێوە دەهێنن و بەهیچ پێوەرێك ئەو مەسەلەیەش ناپێون.

ب-کۆمپانیاکان لەبواری پڕۆژە خزمەتگوزارییەکانی ناوەوەی کوردستان کار دەکەن، بەبێ لەبەرچاوگرتنی جۆرو ماهیەتی سەرکەوتنی پڕۆژە ئەنجامدراوەکانیان، بەدەست کراوەیەکی بێ سنوور کار دەکەن و ئەو لیستە ڕەشەی کە زۆرێك لەهاووڵاتیانی کوردستان چاوەڕوانن دروست بێت بۆ ئەو کۆمپانیایانەی پڕۆژەکانیان شکست دەهێنن، هەر دروست نەبوو، چونکە زۆربەی موساهمیەکانی ئەو کۆمپانیایانە لە پلەی دەسەڵاتدارێتیدانە، لەو بارەی کوردستانیش هەموو کەس دەزانێت کە ئەو مانای چییە.

ج- حزبی دەسەڵاتدار هەتا گەردنی ئاوێتەی پڕۆژە زیندو درێژخایەن و قازانجی خێرا بووە، بۆیە هەر دەست کاریکردن و کەمکردنەوەی ئەو قازانجە زۆرێك ناوەند دەجوڵێنێت.

د-دانەنانی باج لەسەر کاڵاکانی کشتوکاڵی هاوردە، وای کردووە کە ژمارەیەکی زۆر لاوی گوندەکان لەبری کاری کشتوکاڵی کە ئێستا هەموو بەزەرەر کۆتایی دێت لەبەرامبەر بەرهەمی کشتوکاڵی، ببنە پۆلیس و

فەرمانبەری خزمەتگوزار کە بە مانگانەیەکی کەم و دەوامێکی کەم کار بکەن و لەکاتەکانی دیکەشیاندا بێ کاری دروست بکەن و هەلی کار کەم بکەنەوە.

ه-لەگەڵ هەر ئەزمەیەکی سیاسی لە عێراق و ناوچەکەو کوردستاندا بێ کۆنترۆڵی دەزگا پەیوەندیدارەکان بازاڕ نرخی بەرز دەبێتەوە، چونکە دامودەزگا سەباتێکی ئەوتۆیان نییەو بڕوایەکی بەهێزیان لای هاوڵاتی دروست نەکردەوە.

لەگەڵ هەر ئەزمەیەکی سیاسی لە عێراق و ناوچەکەو کوردستاندا بێ کۆنترۆڵی دەزگا پەیوەندیدارەکان بازاڕ نر خی بەرز دەبێتەوە، چونکە دامودەزگا سەباتێکی ئەوتۆیان نییەو بڕوایەکی بەهێزیان لای هاوڵاتی دروست نەکردەوە.

و-بەبەرچاوی هاووڵاتیانی کوردستان چەندین پڕۆژەی حکومەت (کارگەکانی بەرهەمهێنانی شەکرو ڕستن و چنین و چیمەنتۆو پاکەت) بەشێوەیەك لەشێوەکان دەفرۆشرێن یان بۆماوەی درێژخایەن دەدرێن بەچەند ناوێکی دیاری دووبارە لەو بوارانەدا، کەسیش لەو بارەیەوە سوودو قازانجی بۆ هاوڵاتیان شی ناکاتەوە.

سێیەم: لەئاستی عێراقدا، کوردستان و هاووڵاتیانی بەدەر نابن لەهەر کێشەو تەنگەژە سیاسی و ئابوورییەکانی، بۆیە هەر بارێکی ناڕێك لەوێ ڕاستەوخۆ کاریگەری بەسەر هەرێمی کوردستانەوە دەبێت، هەمووشمان ڕەوشی ئێستای حکومەت و باری ئابووری عێراق دەزانین، لەگەڵ ئەوەی هەرێمی کوردستان ئیدعای جۆرێك لەسەربەخۆیی سیاسی و ئابووری دەکات، بەڵام ڕەوشی ئەوێ ڕاستەوخۆ کاریگەری بەسەر هەرێمی کوردستانەوە دەبێت.

ئێستا ئەگەر حکومەتی عێراقی بەنیازە بێت بڕێك قەرز لەسندوقی دراوی نێودەوڵەتی وەربگرێت بێگومان ئەو بڕە قەرزە بێ مەرج نییەو بگرە سندوقی دراوی نێو دەوڵەتی کاتێك قەرز دەداتە وڵاتێك بەمەرجی زۆر قورس دەیدات.

مەرجی سندوقی دروای نێودەوڵەتی بۆ حکومەتی عێراقی لیستێکی درێژی ئامادەکردووەو سەرەدێری ئەو مەرجانە هەر لەئێستاوە وا بەباری حکومەتی عێراقیەوە دیارەو ئەو ڕەنگدانەوەیە دەگاتە هەرێمی کوردستانیش لەهەموو ئەو مەرجانەی سندوقی ناوبراو هەڵگرتنی پشتگیری حکومەت لەبوارەکانی سوتەمەنی و ئازوقەی مانگانەو کەمکردنەوەی ڕێژەی فەرمانبەرانی حکومەت گرنگترینیانن ئەوەی تاوەکو ئێستا ئاشکرا کراوە، بۆیە ئەگەر حکومەتی عێراقی فیدراڵ بیەوێ ئەو مەرجانە جێبەجێ بکات کە ڕەنگە هەرواش بکات، چونکە پێویستی بەو قەرزە هەیە کە دەگاتە ٨٠ ملیار دۆلار ئەوەش بۆ زیندووکردنەوەی خزمەتگوزارییە بنەڕەتییەکانی عێراق کە بەدرێژایی ١٥ ساڵی ڕابردوو وێران بووەو بۆ حکومەتی ناوەندیش گرنگە تاوەکو بیسەلمێنێت کە حکومەتێکە دەتوانێت کاروباری بەڕێوە ببات. بۆیە وەرگرتنی قەرز ئەگەر لەلایەك کێشەکانی حکومەت چارسەر بکات ئەوا لەلایەکی دیکە باری گران بۆ هاووڵاتیانی دروست دەکات و ئەوەش ڕەنگدانەوەی بەسەر هەرێمی کوردستان ڕاستەوخۆ دەبێت. لەژێر ڕۆشنایی ئەو شیکردنەوەیەدا، دەردەکەوێت کە تەنێ بەزیادکردنی مووچە کێشەی گرانی بازاڕ چارەسەر ناکرێت و پێویستی بەپلانێکی تۆکمە دەکات تاوەکو بتوانرێت هاوسەنگیەك لەنێوان داهاتی تاك و هێزی خەرجی بازاڕ دروست بکرێت.

بۆئەوەش دەبێت حکومەت پلانی بەرزکردنی باج لەسەر هاوردەنی بیانی دابنێت و پڕۆژە بەرهەمهێنەکانی خۆی ببوژێنێتەوەو هانی پڕۆژەیەکی بچوکی بەرهەم هێنی ناوخۆیی بدات و قۆرخکردنی (احتکار)ی بازاڕیش نەهێڵێت کە وەك ئێستا هەیە.

شەبەکەی گەڕەکی هەرێم و نەبوونی محاویلەی کارەبا

ئا/ ڕێگای کوردستان

گەڕەکی هەرێم کە دەکەوێتە سەر ڕێگای جوندیان کە شەبەکەی کارەبای نییە پێشتریش چەندین جار ئەم داوایانەیان پێشکەش بەکارەبای سۆران کردووە سەبارەت بەنەبوونی شەبەکەی کارەبا لەم گەڕەکە.

چەندین ساڵێکە ئەم گەڕەکە شەبەکەی کارەبای نییە کە ئێستا چەند ستونێکیان داناوە نیوەی کارەکەیان کردووە بەنیوەچڵی بەجێماوەو (ئەمەی سەرەوە قسەی هاووڵاتی فەهدی جەمیل)ە کە دانیشتووی ئەم گەڕەکەیە لەدرێژەی قسەکانیدا دەڵێ: ماوەی ٢٠ ڕۆژ زیاترە هاتوون کە شەبەکە بۆ ئەم گەڕەکە دابنێن کەچی هەروا ماوەتەوە.

مام جەمیل دانیشتووی ئەم گەڕەکە ناڕەزایی هەیە لەدانانی ستوون، چونکە وەکو پێویست (سەب) نەکراوە، دەهەژێن زۆربەی کات کارەبامان تێکچووە، مام جەمیل وا دەڵێ: چونکە کارەبامان بەدار هێناوە زۆربەی کات خراپ دەبێ و دارەکان دەکەون مەترسی جۆراوجۆر دەنێتەوە.

محەمەد کە هێڵی کارەبای کەوتبووە خوارەوە خەریکی چاککردنەوە بوو ناڕەزایی هەبوو بۆیە وتی: چەندین جارە داوامان کردووە کەچی بەڕێکوپێکی نەکراوە داوا دەکەم کە ئەم شەبەکەیەی بەنیوە چڵی کراوە (قوەتی) کارەبامان بۆ بدەنێ، چونکە کارەبامان لەدوور هێناوەو گرفت دروست دەکات ئێستا من خەریکم بەدەستیەوە دەناڵێنم چونکە ئۆتۆمبێلی بەرز بەکۆڵانەکەمان دابێ ئە وا کارەبامان پچڕاوە بۆیە داوا دەکەم کە کارەبامان بۆ ڕێك و پێك بکەن.

کافیە دەڵێ: ماندووبوین ئەوەندەی پیاوەکانمان مراجعە بکەن کەچی هەر بەتەواوی نەکراوە با بەس بێ چونکە ئەم گەڕەکە هەژارنشینەو بەرپرسی لێ نییە تا کار بۆ ئێمە بکەن.

باوکی محەمەد لەم گەڕەکە دەڵێ: هەندێك ستوون دانراون هەندێکیان دانەنراون هەندێك شەبەکەی بۆ کراوەو فنجانیان بەستووە قوەتی کارەبای نەدراوەتێ بۆیە داوا لەلایەنی پەیوەندیدار دەکەم کە ئەم کارەشمان بۆ ئەنجام بدەن ستوونەکان دابنێن و قوەتی کارەبامان بدەنێ، چونکە کارەبامان بەدار هێناوە زۆربەی ڕۆژەکان وایەری کارەبا کەوتۆتە خوارەوە.

سەبارەت بەکارەبای گەڕەکی هەرێم سامی عەبۆ لێپرسراوی چاککردنەوەی کارەبای سۆران وتی: ئیشەکە هی مقاولە بەڵام تەواو نەبووە تاکو ئێمە وریبگرین ڕاستە کارەکە لەبەر کەش و هەوا پچڕ پچڕ بەڕێوەدەچێ وە محاویلەی بۆ دەرچووە، بەڵام تا ئێستا نەهاتووە، بەڵام لەم نزیکانە تەواو دەبێ و گرفتیان چارەسەر دەکرێ.

نەبوونی سووتەمەنی و کارەبا گرفتی گەورەی تاقیکردنەوەکانن

قوتابییەك

ڕۆژی دووشەممە ١٥ / ١ / ٢٠٠٧ یەکەم ڕۆژی دەستپێکردنی تاقیکردنەوەکانی نیوەی ساڵ بوو، وەك زۆربەی ساڵان تاقیکردنەوەکان بەشێوەیەکی ئاسایی دەستیان پێکرد، بەڵام ئەمساڵ جیاواز لەساڵەکانی تر دوو کێشەی زۆر گەورە لەزۆربەی قوتابخانەو هۆڵەکان و ژوورەکانی تاقیکردنەوەدا دەبینرێن ئەوانیش ساردو سڕی ژوورەکان و، بەپێی پێویست نەبوونی سۆپای گەرم کردنەوەو نەبوونی تەزووی کارەبایە کە بمانەوێ و نەمانەوێ کاریگەری سلبی لەسەر ڕەوتی بەڕێوەچوونی تاقیکردنەوەکان و، خودی قوابیاندا بەجێدەهێڵێ و دەرئەنجام قوتابیان و پرۆسەی خوێندنیش زەرەمەند دەبن، قوتابی هەیە ڕەنگە نەتوانێ بەرگەی ئەو سەرمایە بگرێ و پێنووس بەدەستیەوە بگرێ و ٢ کاتژمێر زیاتر لەسەر یەك تەختەی و سارد دابنیشێ، بۆیە داواکارم وەك قوتابییەك کە هێشتا چەندین ڕۆژی تری تاقیکردنەوەکان ماون خەمی زیاترمان لێ بخۆن و ئەو دوو پێداویستییە گرنگەمان بۆ دابین بکەن، چونکە ئێمەین نەوەی دوا ڕۆژ؟.

کەوتنی تاوەرێکی کارەبا زیان بە هاووڵاتییان دەگەیەنێت

لە شارۆچکەی بلێ بە هۆی کەوتنە خوارەوەی تاوەرێکی کارەباوە جگە لەوەی چەند گەڕەکێکی ئەم شارۆچکەیە لە تەزووی کارەبا بێبەشبوون، بووە هۆکاری سووتاندنی چەندین ئامێری کارەبایی کە زیانێکی بەرچاوی بە هاووڵاتییان گەیاند. سەرچاوەیەك لەم شارۆچکەیە بە ڕێگای کوردستانی ڕاگەیاند: بە هۆی بارینی بەفرێکی زۆرەوە کە تاوەرێکی خست و شۆرتی کارەبایی دروستکرد بووە هۆکاری زیان و پچڕانی کارەبا لە هاووڵاتییان.

لە گوندی دئێ: بە هۆی داڕمانی تاشەیەکەوە دوکانێك زیانی لێدەکەوێت

شەوی ٧/٦/-٢٠٠٧/١ لەگوندی دئێ ی سەربەشارەدێی شێروان مەزن، دوکانێکی بریکاری خۆراك بە هۆی هاتنە خوارەوەی تاشە بەردێکی گەورە لە شاخەکانی دەورووبەری ئەم گوندە دوکانێك زیانێکی بەرچاوی بەردەکەوێت. سەرچاوەیەك بە ڕێگای کوردستانی ڕاگەیاند بە هۆی بەفرو بارانەوە چیاکانی دەوری گوندی دئێ تووشی داڕمانێکی کەم هاتووەو هاووڵاتییان مەترسی ئەوەیان لێنیشتووە کە داڕمانی زیاتری بەدوادابێت.

هەواڵی ئافرەتان

لەماوەی ساڵی پاردا ،ژمارەیەك لەکچانی وڵاتی ئەردەن ،بۆیەکەم جار ڕووبەڕووی ڕۆشنبیری (شورەی) بونەوەو پەنایان بردەبەرهەندێ کارو پیشە کەپێشتر بە شورەیی دەزانرا بۆ ئافرەتان و کچان نەدەکرا پیادەی بکەن،لەوانە کاری پرسگەو پێشوازی وبواری گواستنەوەو شت فرۆشتن لە سوپەرمارکێتەکان . زۆرێك لەوکچانەی کەلەم بوارە داکاردەکەن ،دەڵێن ،بریارنماندا ،ڕووبەڕوی بێکاری ببینەوەو چیتر هەنێ کارکەپێشتر بەشورەی دادەنرا ،ئێستا بە ئاسای بزانین و ڕۆڵی خۆمان وەك ڕەگەزی مێ تێدابگێرین.

(شێخ عەدنان ابراهیم) ئیمام و گوتارخوێنی مزگەوتی (شورا) کەیەکێکە لەگەورەترین مزگەوتەکانی نەمساو پرۆفیسۆرە لەئەکادیمیای ئیسلامی ڤیەننا ،لەلێدوانێکی دا بۆ (العربیە .نت) سنورێکی بۆ ئەو هێرشانە کەڕووبەڕووی موسوڵمانان لەنەمسا دەبنەوە کە پرۆسەی هاوسەرگیری لەگەڵخەڵکانی مەسیحی وەدەرەوەی ئایینی ئیسلام ئەنجام دەدەن ، بەڵام لەم لێدوانەدا ، ناوبراوپاشەکشەی لەلێدوانەکەی پێشوی کردو گوتی هیچ ڕێگری یەك نیە لەبەردەم پرۆسەی هاوسەرگیری لەم شێوەیە .

گروپێکی نێودەوڵەتی ،کەلەچەند کەسایەتیەکی سیاسی ژنان پێکدێ ،داوایان کرد ،کەهێزێکی ئاشتی پارێزی بەهێز لەناوچەی (دارفۆری) ناوچەی سودان دابنرێ،بۆپاراستنی ژنان لەدیاردەی لاقەکردنی سێکسی . ئەوگروپە لە نامەیەکدا ئاراستەی کۆمەڵگای نێودەوڵەتیان کردو ،داوایان کرد ،کەبەبەرپرسیاری خۆیان هەستن بەپاراستنی خەڵکانی مەدەنی و بەتایبەتی ئافرەتان لەدیاردەی لاقەکردنی سێکسی .